

gornjo korotansko stran, in so ji podelili ime štirsko strani; Otokar VII. je leta 1249. podedoval še doljno korotansko stran do Save, in tedaj se je oboja stran skupaj klicala za Štirsko. Koroškim vojvodom Henrikom mlajšemu, Engelbertu in njegovim naslednikom je po takem ostal sam Korotan; pa vojvoda Ulrik III. leta 1257. in dalje si je vedel toliko pomagati nasproti akvilejskim patriarhom, da je tudi Kranjsko spravil v svojo last. Med tem se je Štirsko ali Štajarsko še bolj odločilo od druge slovenske zemlje, došlo je 1186. leta avstrijskemu vojvodu v dedšino. Nasproti so si velik del Istrijskega prisvojili Benečanje, drugi del Istrijskega in del Furlanskega so goriški knezi odtrgali od akvilejskega posestva; velicega dela na Krasu so se polastili devinski gospodje.

Iznova pa, in naglo se je slovenska zemlja, skoraj vsa zedinila pod českim kraljem Otokarjem II. Ta kralj je po smrti avstrijskega vojvoda Friderika II. 1246. leta na-se spravil z Avstrijo vred tudi Štirsko; 1269. leta po smrti koroškega vojvoda Ulrika III. si je za dedšino vzel Kranjsko in Koroško, vrh tega se je posilil za varha akvilejski cerkvi. Vendar njegovo gospostvo ni imelo obstanka; 1276. leta mu je cesar Rudolf I. vzel z Avstrijo vred tudi slovensko zemljo, ter jo je 1282. leta, razun Koroškega, izročil svojima sinoma Albertu in Rudolfu. Avstrijskim vojvodom in nadvojvodom iz habsburške hiše je po smrti vojvoda Henrika goriškega došlo Koroško, in 1374. leta po smrti kneza Alberta IV. goriškega Metlika in Istra; 1382. leta se jim je vdal Trst, 1492. leta so podedovali devinsko gospostvo; 1500. leta po smrti kneza Leonarda goriškega pa še goriško knežijo. Takrat tedaj, za cesarja Maksimilijana I. so bile zopet slovenske dežele zedinjene pod enim gospodarjem, in tako so ostale pri Avstrii in habsburški rodovini do sedanjih časov.

Pomniti se mora vendar, da je v tej dolgi dōbi slovenska zemlja dvakrat bila v nevarnosti, da bi ne bila za vselej se razcepila. Prvikrat je bilo to, ko sta vnuka cesarja Maksimilijana Karol V. in Ferdinand I. avstrijske dežele hotela med seboj razdeliti; takrat si je Karol hotel Gorico, Trst, Kras, Istro in Metliko pridržati in jo s španjskimi deželami zediniti. Pa blagi stanovi krajnske dežele so se uprli zoper tako početje, in niso nehali terjati, dokler 1522. l. ni bila nova pogodba med cesarskima bratoma storjena, po kateri so slovenske dežele skupaj ostale pri Avstrii. Drugikrat je bilo v poslednjih časih, ko so Francozi s silo posedli Primorje, Kranjsko in gornji Korotan 1809. leta; pa njihovo gospodarstvo je trajalo samo do 1813. leta, in potem je prišel še tisti del slovenske zemlje k Avstrii, ki je poprej stal pod beneško oblastjo.

Zemljepisna lega, narodni vpliv in zgodovinska zveza je Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje tudi po tem tesneje skupaj sklepala, ko so bile te dežele z mnogimi drugimi deželami združene pod avstrijskimi vladarji; mimo družih avstrijskih dežel se jim je kmali prilastilo ime „notranja Avstrija“, in s tem imenom so imele skoraj vedno nekaj skupnega v političnih rečeh, pa tudi v sodnijskih, vojskih in v verskih zadevah.

V posebno celino se je Štajarsko, Koroško, Kranjsko, Goriško, Trst in Istrijsko zedinilo po zadnji volji cesarja Ferdinanda I. 1564. leta; njegov tretji sin Karol II. je prejel te dežele v dedšino, si je odbral v Gradcu svoj sedež, in je ondi vstavil notranjo-avstrijsko vlado. Blagi stanovi teh dežel so bili v raznih zadevah bolj v tesni zvezi med seboj; pošiljali so si poročnike, skupaj so odpravljali odbornike na cesarski dvor, zlasti so se v veči množini snidili na občnem zboru v Bruku 1578. leta.

Ko je 1619. leta nadvojvoda Ferdinand II. prišel na cesarski prestol, se je „notranja Avstrija“ zopet združila z drugimi avstrijskimi kronovinami; vendar posebna „notranje-avstrijska vlada“ je še ostajala v Gradcu za Štajarsko, Koroško in Kranjsko skupaj. Za čas cesarice Marije Terezije je nad notranjo-avstrijskimi deželami stala „visoka reprezentacija“; cesar Jožef II. pa je 1782. leta zopet odločil vesoljnega poglavarja za Štajarsko, Koroško in Kranjsko s Primorjem, dasiravno ta naredba ni za dolgo obstala. Še o poslednjih prenebah za vlado avstrijskih dežel je bil mnogokrat glas, da bi se eno poglavarstvo odločilo za notranje-avstrijske dežele.

Ravno tako kakor v političnih rečeh se je pred časom v sodnijskih rečeh obračalo iz posameznih dežel na notranje-avstrijsko vlado v Gradcu. Ko je pa 1785. leta ondi nehalo vesoljno poglavarstvo, je ostala saj edina viša sodnija za notranjo Avstrijo; le da je bila prestavljena v Celovec, dokler vladne prenebe 1850. leta niso stopile na svetlo.

Tudi vojaške zadeve so Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje nekdanj edinile; na eni strani je bil dolgoleten boj zoper grozovite napade divjih Turkov, na drugi strani bila je večkratna vojska zoper Benečane. Vse notranje-avstrijske dežele so skupaj skladale stroške za brambo unanjih mejnikov, skupaj so odbirale vojake za boj; za karlovsko trdnjavo je 1579. leta dajala Štajarska, Koroška in Kranjska delavce in denar, pri Sisku so se bili 1593. leta hrabri vojaki iz vseh teh dežel. Še celó v veliki francozki vojski 1809. leta je stopila posebna notranje-avstrijska vojna na noge, in brambovci imenovanih dežel so bili namenjeni v eno stran.

Kar pa se tiče cerkvenih zadev, so se tiste zlasti edinile v verskih prenebah 16. stoletja, in v odpravljanju nove vere v začetku 17. veka.

Da se pové še poslednja beseda o šolskih zadevah, je to, da vseučilišče v Gradcu je bilo 1586. leta ustanovljeno za „notranje-avstrijske dežele“ skupaj.

Po vsem takem tedaj glas o zvezi notranje-avstrijskih dežel ni tako nov, ni še le od včerajšnjega dneva, vreden je tedaj resnega prevdarka.

Resnice življenja.

Iz Dositej-a.

* Ljubezen do domovine je velika, globoka reka; tók njen ne dá se zaječiti. Ako se ji delajo zapreke, predere jih, pa potopi vso okolico.

* Ljubezen do domovine je kakor železo; iz ognja in izpod kladva pride še svitlejše in trdnjše.

* Ne veseli se deteta lepega a nespametnega, ampak zbujaj v njem srce in pamet, in mnogokrat mu pripoveduj, kaj je storila neka Črnogorka svojemu sinu, ki je pobegnil iz bitve in izdal svojo domovino in družino: ona je vzela njegovo puško pa mu ž njo razbila glavo, rekoč: „Umri tedaj, malopridni človek! kakor se ne spodobi, ker nočeš živeti, kakor se spodobi.“

* Zasluga za domovino je podobna zrnu. Kdor zrno v roki po mestu nosi in ga vsakemu kaže, rekoč: Glej, kako zrno imam! tak nikdar ne bo koristil domovini, ker se zrno bo posušilo. Kdor pa zakopa zrno v zemljo in trpljivo čaka nekoliko tednov, bo videl, kako zrno kalí in plod donaša.

* Ljubezen do narodnosti in domovine je kakor njiva. Ako tudi suša ali toča eno leto sad uniči, poljedelec! ne žaluj; sej in orji jo marljivo iznova drugo leto — in doživel bodeš veselega pridelka.

* Črviv sad pada sam z drevesa, ako le majhen

veterček potegne; dober sad zori, če tudi počasneje in v vsaki nezgodi vremena.

* Imamo ljudi, kateri mnogo na to drže, da se nič drugega ne naučé kakor veliko jezikov. Al tak človek ni še visoko učen, kateri v desetih jezikih zná povedati, kako se imenuje — osel.

* Ljudje, ki so dobri, se nikoli ne mrzé nad hudobnimi, mrzé se le nad njihovimi hudobnimi deli; al hudobni ljudje se večkrat mrzijo nad dobrimi. Vendar oslovski vik ne čuje se nebó. Vsi psi lajajo na danico in zoro; al danica za to ne mara, ker je nebó visoko.

Dopisi.

Iz Zagreba 22. julija. Nr. 11. — Volitve za naš zbor so gotove izvzemši kakih dveh ali treh. Naše čitatelje bo morebiti zanimalo zvedeti, kakošni poslanci se bodo skupili na zboru. Po prilici bodo ti-le: Po banskih pismih so pozvani: 2 kneza (tretji je reklamoval, češ, da i njemu pristoji „virilni“ glas); 40 grofov, od katerih pa morebiti tretinja ne bo prišla, ker je mnogo takih med njimi, ki večidel na Ogrskem in Nemškem živé in še hrvaškega jezika ne znajo, 10 baronov. Morebiti, da tudi iz med teh eden ali dva iz tistih uzrokov izostaneta. 11 vladik (škofov), namreč sedem katoliških: zagrebški, djakovaški, modruško-senjski, pečuski in trije naslovni, trije pravoslavni nezedinjeni, namreč metropolita iz Karlovcih in vladiki iz Karlovca in Pakraca, in eden pravoslavni zedinjeni iz Križevcih; 7 vélikih županov, ali dotično županijskih administratorjev; 14 banskega stola prisednikov, 1 podban; 1 podkapetan; 1 komes turopoljski. Izvoljenih je pa bilo: 22 sodnih uradnikov; 16 odvetnikov (advokatov) ali odvetniških koncipientov; 15 kapetanov iz vojniške Krajine; 14 katoliških duhovnov, večidel korarjev, 10 občinskih predstojnikov ali uradnikov; 9 gradjanov (mestjanov); 8 majorjev; 8 vlastelinov ali vélikih posestnikov; 8 političnih uradnikov, 6 trgovcev, 6 polkovnikov (oberstarjev); 6 nadporočnikov (nadlajtnantov); 5 šolskih ravnateljev ali učiteljev; 4 oberstlajtnanti, 3 pravoslavni duhovni, 2 mernika (inženirja), 1 literat, 1 poštmeštar, 1 gostivničar, 1 vojnišk poročnik, 1 vojnišk vodnik (Führer) in 1 kmet. Iz tega se vidi, da bo naš zbor sestavljen večidel iz oseb, ki javne službe opravljajo. Tako zvani „tretji“ stan“, ki je drugod glavni faktor javnega življenja, ta je samo poedinice zastopan. Pa mislim, da ga ne bomo jako pogrešali, ker se zbor ne bo veliko ali morebiti celó nič pečal s socialnimi vprašanji. Za rešenje državno-pravnih razmer trojedne kraljevine do Avstrije in do Ogrske si pa Hrvati pri današnjih okolištinah bolje sestavljenega zbora želeti ne morejo. Tri poti stojé jim odprte: ali na Dunaj ali v Pešt iti, ali pa domá ostati. Po tem se razdelé tudi stranke v vladino, v Magjarom prijazno, in v narodno. Schmerlingova politika je spojila zadnje dve v eno, tako zvano „fuzionalno.“ Ali bodo sedaj po padu Schmerlingovem Magjarom prijazna in narodna stranka še skupaj hodile, se še ne vé, to je pa gotovo, da bo vladina stranka dvorne kancelarije zmiraj pobijana, če bo fuzija še za naprej trpela. Bog!

Iz okolice Ptujске 19. julija. — V nedeljo 16. dne t. m. so naš častiti g. Janž Vrabel v farni cerkvi na Ptuj svojo prvo božjo službo slovesno obhajali. Omenim sveto toto opravilo za tega del, ker je omenjeni gospod deseti, kateri se je iz Velovlaka duhovnemu stanu posvetil. Velovlak je le mala vesnica in spomina vredna ne samo za tega del, ker morebiti ni vesnice, iz ktere bi — v primeri — 10 duhovnikov živelo; temuč tudi za tega del, ker se je tû rodil slavnoznani

polkovnik Ilešič, sin slovenski, kateri je v zadnjem boji — tako so pisali — za nemško čast in slavo „deutsches Blut“, „deutsche Tapferkeit“ — kri prelil. Lani se je govorilo, da bi se pokojnemu spominek postavil, pa je vse zaspalo. Hvaležni Nemci mu ga staviti nečejo, žlahta pa je rada, da je 8000 forintov dobila.

V Ljutomeru na Štaj. 20. julija. J. K. — Zadovolivši svojim telesnim potrebam začne še le človek obračati svoje duševne moči na to, da se v viših svojih nazorih bliže pomakne namenu svojega življenja. Človek, ktereга siromaštvo in druge nezgode tarejo, je gluh in top za vsako navdušenje; brez tega pa ostane na vsako stran vse njegovo življenje neplodno. To bi morebiti moglo služiti za izpričanje, zakaj da se naše ljudstvo tako malo svojih národnih pravic poprijema, in zakaj da se celó plaho in z nekim nezaupanjem vsakega domoljubnega podvzetja ogiblje. — Božja in naravna pravica je, da se tudi Slovenci kakor vsak drug narod smemo svojega milega materinskega jezika povsod in vselej služiti; al žalibog! kako malo še se v obče vse to pri nas porajta! Sicer pa imamo tudi tû nektore izjemke, in čim redkejšé so, tem večó hvalo so vredne in zaslužujejo, da se svetu oznanijo. Naš spoštovani okrajni gospod predstojnik je že mnogo spisov in podukov v slovenskem jeziku svojim občinam (soseskam) izdal, pa tudi ob raznih priložnostih resno voljo razodel, da hoče slovenske vloge tudi vselej slovenski rešiti. Tako ravnanje je hvale in posnemanja vredno; zato okrajčanje lutomerski izbudite se in nasledujte svojega vam dobro želečega predstojnika! — Za ravnanje o tem pa naj vam služi sledeča prigodba. Pred nekim časom predloži neki kmet tukajšnji c. k. sodni prošnja za vknjiženje lastninske pravice; ta prošnja bila je po slovenski narejena. Na to dobi kmet, ne vem po kakem naključju?*) nemško rešenje. S tem nezadovoljen gré mož k gospodu predstojniku in prosi, naj se mu prošnja po slovenski reši, kakor je bila po slovenski narejena, da vé, kaj je opravil, — in uslišana je bila njegova prošnja. Kdor trka, se mu odpre. — Jaz pa pravim: To je slovenska kri, to je slovensko srcé! Tedaj hvala, komur hvala gré.

Iz Reške doline 20. julija. Nenavadna prikazen se je namerila v naši dolini; od Bistrice in dalje blizo Vrem ima Reka še toliko vode, da malni ne stojijo, dalje pa do Št. Kocijana, kjer voda navadno gré v zemljo, se se popolnoma posušila, in že tretji mesec trpi ta nadloga. Nad gornjimi Vremami, pri Gombači ali pri Jesihu je pravi malen, ki ima še vodo, in štirje kamni še vedno tečejo; 100 sežnjev niže pa se zgublja vsa reka v dnu vodne struge med nasipom, in 1500 sežnjev daleč je suha vsa grapa, in sedem malnov stoji že dolgo časa. To je pač zguba za malnarje, pa tudi velika nadloga za soseske, ki daleč, tudi iz Istre semkaj na Reko dajejo mlet svoje žito. Doslej ne pomnijo še tacega prikazka, samo pred kacimi 8 leti je enkrat Reka se tako izgubila, pa samo za 10 dni malne pustila na suhem. Zatega voljo je bil 20. dne t. m. komisijsk ogled, da bi se razodeli vzroki take nenavadne prikazni, in presodili tečni pomočki zoper nadloge. Pokazalo se je ondi, kjer se voda zgublja, pod nasipom ne samo 50 ali 100, temuč na 1000 lukenj in luknjic, ki pijejo vodo. Drugekrati, ko je večkrat velika voda prihajala, je prst in ilovica mašila te luknje; zdaj pa, ko je bilo vlani in letos veliko suše, je voda vse tiste luknje izprala, in struga v dnu je kakor sito. Težko bi bilo tedaj, in mnogo stroškov bi napravilo, da bi se struga zopet umetno na pravi stan predelala.

*) Čisto naravno po železni srajci (navadi) navadnega birokratizma. Vred.